





Թեան, այս անգամ չի տար տեղիքը, չի նշանակեր թէ ուրիշ, ո՞ր էջէն առած է այդ նախադասութիւնը: Բայց մեզի դժուարին չեղաւ գտնել ատիկա (Տե՛ս Եւսեբիոսի Քրոնիկոն, տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար, 1818, Բ. Մաս, էջ 66): «Սկիզբն ԽԱ յոբելիսի ըստ երբայեցեաց. իսկ յոբելեան ասի առ երբայեցիս ամն յիսնեւորդ»:

Եւսեբիոսի Քրոնիկոնը ոսկեդարեան թարգմանութիւն է. ձեռագիրը՝ որմէ կատարուած է տպագրութիւնը, մագաղաթեայ պատկառելի հատոր մըն է, առնուազն ԺԲ. դարու գրչութիւն, ըստ հրատարակիչ Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի պըպըտումներուն:

Հ. Ակինեանի յիշած վկայութեան վերայ՝ մենք կրնանք աւելցնել չորս հատ եւս.

Սկիզբն ԽԳ յոբելեանի (էջ 74)

Սկիզբն ԽԴ. յոբելեանի (էջ 78)

Սկիզբն ԽԵ. յոբելեանի (էջ 84)

Սկիզբն ԽԶ. յոբելեանի (էջ 88)

Ասոնց հակառակ՝ անգամ մըն ալ կայ յոբելիսի. «սկիզբն քառասներորդի երկրորդի յոբելիսի առ հրեայս» (էջ 72):

Բայց ասոնցմէ բան չի հետեւիր. որովհետեւ այս բոլոր վկայութիւնները, Հ. Ակինեանի յիշատակածն ալ, առնուած են Քրոնիկոնի այն էջերէն, որոնք հայերէն թարգմանութեան մագաղաթեայ օրինակին մէջ կը պակսին, եւ Հ. Մկրտիչ Աւգերեան իր կողմէ լրացուցած է այդ էջերը, ուրիշ հեղինակներէ՝ գլխաւորապէս Սամուէլ Անեցիէն հաւաքելով, կամ լատիներէն հատուկորեն թարգմանելով:

Աւգերեան ինք կը գրէ 37րդ էջին վրայ. «գալիսաորդն քանի մի յաջորդ կայսերաց՝ դիւրաւ լցցես յայլոց մատենագրաց, այսպէս»:

Քանի մը էջ վերջ՝ կը գրէ. «գլխաւորաբան կանոնին գառ մեզ պակասեալն լրացուցի կրկին քարգմանելով ի Լատինականէն Հեթոնիմոսի, և ի Յունական հատ-

ուածոց... համեմատութեամբ ընդ Սամուէլի երիցու» (էջ 39):

Հուսկ, 90րդ էջին ստորեւ կը յայտարարէ. «Յայս վայր ի Սամուէլի եւ յայլոց լրացուցաւ գկանոնն, որ յայսմիտե շարունակի յօրինակի մերում»:

Անտարակոյս, Հ. Ակինեանի ուղադրութենէն վերջած է այս պարագան, եւ իր տեսութիւնը հաստատած է խախուտ հիմերու վրայ:

\* \* \*

Մեր ուղադրութիւնը կ'ուզենք այժմ կեդրոնացնել նոյն Քրոնիկոնին մէկ ուրիշ էջին վրայ, (Բ. Մաս, էջ 110), ուր կը կարդանք յայտնապէս.

«Սկիզբն յիսնեւորդի եւ առաջնորդի ՅՈՒՅԵԼԻՆԻ՝ ըստ երբայեցեաց քուոյ»:

Այս անգամ տարակոյս չկայ. յոբելիսին դով, ցոյց կու տայ մագաղաթեայ հին օրինակին նկարագիրը: Նոյնը նոյն ձեւով յատկապէս ստուգեցինք ձեռագրին մէջ (Ս. Ղազարու թիւ 931, էջ 165): Ծանօթ է որ Ս. Ղազարու այս նորագիր ձեռագիրը, օրինակուած Գէորգ զպիր Տէր Յովհաննէսեանէ, «մինչեւ ի նշանախեցսն եւ ի խեցխեղեփս նորին» հաւատարիմ է վերոյիշեալ մագաղաթեայ օրինակին, ըստ գրչին վկայութեան (Յիշատակարան, էջ 231): Ապա ինք Հ. Մկրտիչ Աւգերեան, 1802ին Պոլիս երթալով, կրկին համեմատած է զայն՝ մագաղաթեայ օրինակին հետ, եւ վերահաստատած է «ամենայնիւ ճշտութիւն ստոյգ օրինակիս» (Անդ, յիշատակարան, էջ 231):

Ուրեմն, կ'եզրակացնենք, թէ հակառակ Ծ. Նարեկունիի եւ Հ. Ներսէս Ակինեանի հաւաստումներուն եւ սայթաքումներուն, յոբելեան բառի ոսկեդարեան ձեւով սեռական է յոբելիսի, գրուած յոբելիսի. ապացոյցը՝ դարձեալ Քրոնիկոնէն է (Բ. Մաս, էջ 110):

\* \* \*

Հ. Ակինեան 1938ին յայտարարած է թէ ոսկեդարեան ձեւ է յոբելեանի, յոբելեան-

Բայց ո՞վ դարձանք. այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ բազմաձուլ Հ. Յակոբոս Տաշեան, իր Զեռագրաց Յուցակի ճակատին, 1895ին կը գրուէ. «Ի մեծահամդէս տաւնի յիսնամեան ՅՈՒՅԵԼԻՆԻ քահանայութեան... Հ. Արսէն Վ. ի Այտընեան»:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 1911ին լոյս տեսած «Յուշարձան, գրական ժողովածոյ»ի ճակատին, նոյն ինքն Հ. Ամսօրեայի խմբագիր՝ Հ. Ներսէս Ակինեան կը գրուէ. «առքիւ հարկւրամեայ ՅՈՒՅԵԼԻՆԻ հաստատման Մխիթարեան Միաբանութեան ի վիճակ»։ Եւ առանձին էջի մը վրայ եւս. «Ամենապատիւ Տեառն Տ. Գրիգորի Վ. ի Գովրիկեանց, ... առքիւ 50ամեայ ՅՈՒՅԵԼԻՆԻ քահանայական ձեռնագրութեան»:

Այդ թուականներուն տակաւին Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին գիւտը եւ տպագրութիւնը կատարուած է՞ր միթէ...:

\* \* \*

Այստեղ կ'ուզենք տալ նաեւ մէկ քանի ուրիշ վկայութիւններ, քաղուած յետ ոսկեդարեան հեղինակներէ, որոնք կու գան ծանրացնել յոբելիսի բառին կշիռը:

Քանի մը վկայութիւն տուած է Հայկազեան՝ յոբելեան բառին տակ. ասոնց վրայ աւելցուցած է օրինակ մը՝ Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ: Նմանապէս Հ. Ակինեան, իր կարգին, կու գար աւելցնել վկայութիւններու թիւը, ի նպաստ յետ-ոսկեդարեան յոբելիսին:

Ահա երկու վկայութիւն եւս, զորս աղ-նուօրէն մեզի տուաւ Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, առ ի հրատարակութիւն.

1. - «Եւ ապա յետ այսր ՅՈՒՅԵԼԻՆԻ» (Գրիգոր Արշարունի, Մեկնութիւն Ընթերցուածոց, է. դար, Զեռագիր Ս. Ղազարու թիւ 475, ԺԱ. դարէն, էջ միւղ, տող 9):

2. - «ՅՈՒՅԵԼԻՆԻՆ, յորում վաճառիկ ստացուածոցն եւ արծաթագին ծառայիցըն ազատութիւն լինէր» (Նոսրովիկ Թրգ. Ը. դար, տես ի ՆՀԲ, «Վաճառիկ» բառին տակ, էջ 775, սիւնակ գ):

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ծ. Նարեկունիի եւ Հ. Ակինեանի հետ կ'ընդունինք թէ յոբելեան բառին սեռականը (յոբելիսի) կամ գործիականը (յոբելիմա) գործածուած է՞ Աստուածաշունչին ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ: Թէեւ յոբելիմաին ի նպաստ շատ ձեռագիրներ կ'աղաղակեն տակաւին, ըսկըսեալ ԺԳ. դարէն:

Ընդդէմ Հ. Ակինեանի՝ կ'ընդունինք (եւ փաստեցինք դրապէս) որ ոսկեդարուն փորձածուած է յոբելիսի ձեւը, Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին մէջ (Բ. Մաս, էջ 110):

Անշուշտ այս պարագան շատ լաւ ծանօթ էր Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի, Քրոնիկոնի վաստակաւոր հրատարակչին, որ 18 տարի վերջ, Հայկազեանի տպագրութեան առեւն, գիտակցաբար յոբելեան բառին սեռական կը նշանակէր յոբելիսի: Յաջորդ դարերուն, եւ այն Ը. դարէն յայտնուած յոբելիսի ձեւը, ըստ մեզի՝ ծնունդ է՞ր կրնար առնել, եթէ զոյութիւն չունենար ոսկեդարուն:

Հետեւաբար, այս միակ բացառութիւնը, յոբելեան - յոբելիսի, որուն երգունը, յոբելիսի եղած է ժամանակին Հ. ուեալ պաշտպանն եղած է ժամանակին Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, պէտք է դարձեալ առարկայ դառնայ յարգանքի՝ մեր բոլոր քերականագէտներուն կողմէ:

Եւ այդ յոբելիսի ձեւէն կազմելով ածանցումը՝ կ'ունենանք յոբելիսական. ուղիղ, հարազատ, ոսկեդարեան ու նաեւ յետ-ոսկեդարեան:

Ուստի, մի՛ գրէք յոբելիսական, այլ գրեցէք յոբելիսական:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ